

Nr 338.

Av herr **Sjödahl m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till utbildning av tandläkare m. m.

I proposition nr 241 till årets riksdag har Kungl. Maj:t föreslagit upprättande av ett tandläkarinstitut i Malmö.

Förra årets riksdag anmälde inför Kungl. Maj:t sitt beslut att två nya institut skulle upprättas å platser, som sedermera bestämdes, samt att det ena med en examinationskapacitet av högst 80 tandläkare borde tagas i bruk från och med den 1 januari 1948. Skälen för beslutet synas närmast vara, att beräkningen av en examination av 180 tandläkare ansågs vara hållen i underkant, att icke för stort tilltagna institut voro till fördel för såväl undervisning som forskning samt att den stora bristen på tandläkare krävde snabba åtgärder, så att den så snart som möjligt kunde hävas.

Departementschefen har i årets proposition anslutit sig till dessa synpunkter. Han vitsordar, att det är en utbredd uppfattning, att snabba åtgärder äro nödvändiga, och föreslår upprättandet av ett institut i Malmö. Han uttalar därjämte sina starka betänkligheter mot tanken på en förlängning av studierna för tandläkarexamen. Det är uppenbart att en sådan förlängning komme att fördröja avhjälpandet av den akuta bristen. Den redan rådande förseningen av utbildningen vid institutet i Stockholm utöver den förutsedda tiden finner departementschefen delvis bero på otillräckliga lokalutrymmen, bristande tillgång på lärarkrafter och alltför stora undervisningsgrupper. Ett avhjälpande av dessa brister borde därför uppenbarligen avsevärt kunna bidra till att snabbare kunna fylla behovet av tandläkare, varför även detta talar för ett snabbt inrättande av de nya instituten.

När det gäller lämplig examinationskapacitet för de nya instituten, har medicinska fakulteten i Lund uttalat sig för att denna inskränkes till 40 à 60 per år. Tandläkarinstitutets lärarråd anser det »mycket fördelaktigt ur undervisnings- och lärarrekyteringssynpunkt», att nyexaminationskapaciteten vid vartdera av de två nya instituten sänkes till omkring 60 årligen. Medicinalstyrelsen ansluter sig till denna uppfattning med hänsyn till fördelar ur kvalitativ synpunkt för undervisningen och den minskade risken för bristande tillgång på patienter. Även tandläkarorganisationerna ge uttryck för denna uppfattning.

Departementschefen, som anser att skäl icke föreligga att för en längre fram-

tid räkna med ett behov av mera än 200 nya tandläkare om året, förordar en planläggning av tre institut med en årlig examinationskapacitet i Stockholm av omkring 80 och vid de två nya instituten av tillsammans omkring 120, varvid dock det ena av de nya instituten skulle under några år kunna mottaga ett större antal elever än 60. Sedan synes han anse att examinationskapaciteten borde bli $80 + 60 + 60 = 200$.

De sakkunniga ha förmenat, att institutet i Stockholm skulle kunna fungera enligt den föreslagna femåriga studieplanen fram till och med vårterminen 1951 utan att kostnadskrävande anordningar där ytterligare behövde vidtagas, men från och med hösten 1951 bleve utökade lokaler erforderliga. Tandläkarinstitutets lärarråd understryker däremot, att den årliga intagningen borde — under förutsättning att två nya institut uppförts till läsåret 1950/51 — då begränsas till 80. Därigenom kunde institutet slippa att flytta ut vissa kurser och skulle i stället kunna bereda eventuella nya avdelningar plats genom omändring av nuvarande lokaler. Uti detta uttalande finner departementschefen ytterligare ett skäl att påskynda upprättandet av ett tredje institut.

Av det ovan anförda framgår att det tredje institutet borde senast kunna tagas i bruk hösten 1950 och helst ännu tidigare. Uti ett yttrande har Svenska landstingsförbundet understrukit önskvärdheten av en forcerad utbildning av tandläkare under de närmaste åren, så att förefintligt behov snarast möjligt kunde täckas och folktandvården erhålla erforderliga tandläkare. Liknande synpunkter ha framförts av Svenska stadsförbundets sjukvårdsdelegation. Riksdagen och Kungl. Maj:t ha anslutit sig till samma uppfattning. Under sådana omständigheter finna vi det högst önskvärt, att riksdagen redan i år måtte uttala sig i frågan om förläggningen av det tredje institutet och hos Kungl. Maj:t begära skyndsamma åtgärder, så att anslag snarast kunde hos riksdagen begäras och av denna beviljas. Ett sådant beslut komme även att stimulera dem, som skulle önska ifrågakomma vid lärarbeställningar å de nya instituten, till studier, forskning och författarskap. Enligt vad det uppgivits, skulle under sådana förhållanden om några år erforderligt antal kvalificerade sökande till dessa lärarbefattningar kunna uppbringas. Därtill kommer lämpligheten ur åtskilliga synpunkter av att snarast inrikta sig på den definitiva organisationen av landets utbildningsanstalter för tandläkare. En utbyggnad av det andra institutet för mera än 60 nya tandläkare per år kunde undvikas och därigenom ekonomiska besparingar ske. Uppehållandet av provisorier med ej fullt lämpliga provisoriska lokaler och allt för stora undervisningsavdelningar med dess förut påvisade verkningar beträffande kvaliteten av undervisningen och fördröjande av utbildningen kunde till tiden förkortas.

De sakkunniga liksom departementschefen ha som platser för det första nya institutet uteslutande diskuterat Göteborg och Malmö. Då nu ett fullt utarbetat förslag föreligger för dess förläggning till Malmö, vilja vi icke ifrågasätta annan förläggning, trots att av de sakkunniga en betydande minoritet föredragit Göteborg såsom förläggningsort och åtskilliga synpunkter kunna fram-

föras till förmån för ett sådant ställningstagande. Men vi kunna ej finna annat än att Göteborg är den lämpligaste platsen för i varje fall det tredje institutet.

Tillgången på patienter betrakta de sakkunniga som det främsta kravet vid valet av plats för ett tandläkarinstitut. Det är därför nödvändigt, mena de, att institutet förlägges inom ett tillräckligt stort befolkningscentrum och inom detta centralt med hänsyn till kommunikationsmöjligheterna. Det vore också till fördel för patienttillgången, om organisationen av folktandvården på institutets förläggningsort kunde ske parallellt med uppbyggandet av tandläkarinstitutet. »Stor-Göteborg» har ett invånarantal på cirka 400 000, Göteborg ligger centralt ur kommunikationssynpunkt för området i fråga, och dess tandvårdsorganisation beräknas omfatta en centralpoliklinik och 19 distriktpolikliniker med i allt 88 arbetsplatser. Till jämförelse kan nämnas, att Malmö med omnejd har en befolkning på 250 000 personer, och dess tandvårdsorganisation beräknas omfatta utom centralpolikliniken 9 kliniker med tillhopa 34 arbetsplatser. Liknande möjlighet för säkerställande av patienttillgången, som Göteborg erbjuder, förefinnes givetvis icke på någon annan ort i riket utom i Stockholm. Och detta betraktas av de sakkunniga som den främsta fordran, som bör uppställas vid valet av förläggningsort för ett tandläkarinstitut. Några reserveringar bland de sakkunniga påpeka, att erfarenheterna från Helsingfors och Oslo med deras invånarantal på 400 000 och 350 000 visa, att dessa städer nätt och jämnt förmå skaffa tillräckligt många patienter för ett antal studenter, som är något lägre än det föreslagna. De uppskatta även den obehandlade patientreserven i Göteborg till 274 000 personer, vilket utgör inemot det dubbla av motsvarande reserv i exempelvis Malmö.

De sakkunniga påpeka ytterligare, att erfarenheterna från Stockholm utvisa, att lokal anknytning till ett sjukhus med specialavdelningar för internmedicin, kirurgi och ögon-, näs- och halssjukdomar utgör ett krav, som icke bör åsidosättas vid uppförande av ett nytt institut. Göteborg kan erbjuda fullgoda lärare i klinisk medicinska discipliner, säga de sakkunniga, redan genom den personal, som finnes anställd vid dess sjukhus. Inom Sahlgrenska sjukhuset har Göteborg erforderliga vårdavdelningar, som enligt de sakkunniga kunna sägas motsvara de medicinska undervisningsanstalternas kliniker.

I detta sammanhang kan påpekas, att överläkarna vid Sahlgrenska sjukhuset i allmänhet äro medicinska doktorer och ha en betydande vetenskaplig produktion bakom sig. Överläkarna vid de båda medicinska klinikerna, de båda kirurgiska klinikerna och vid några andra kliniker ha erhållit kompetensförklaring till professur inom sina specialområden. Så gott som alla ha under längre eller kortare tid i docentställning meddelat undervisning åt medicine studerande. Laboratoriechefen har tidigare innehaft professur vid danskt universitet, och chefen för det bakteriologiska-hygieniska institutet är medicine hedersdoktor. Därtill må erinras om att sedan hösten 1941 vid Sahlgrenska sjukhuset givits fyra fortsättnings- och repetitionskurser för tjänsteläkare, på sistone bekostade med statsmedel, samt att för närvarande pågår undervisning av ett

40-tal norska studenter, som erhålla undervisning för avläggande av examen, motsvarande medicine licentiatexamen i Sverige.

Av vad ovan anförts framgår, att det redan finnes i Göteborg stora möjligheter för forskning och medicinsk handledning därvid, vilka i en framtid sannolikt ytterligare komma att ökas. I detta sammanhang torde också böra erinras om att — enligt uppgift av två reservanter inom de sakkunniga — tandläkarorganisationerna i de skandinaviska länderna enat sig om Göteborg som lämplig plats för ett odontologiskt forskningsinstitut, vilket sedan länge varit planerat men under kriget icke kunnat förverkligas.

I fråga om att anskaffa erforderlig lärarpersonal m. m. ha de sakkunniga uttalat, att i Göteborg finnas goda rekryteringsmöjligheter bland stadens 210 tandläkare. Som jämförelse kan nämnas att Malmö har 90 tandläkare. Ej mindre än 78 stycken avdelningstandläkare, assistenter och amanuenser komma att erfordras.

Den av Göteborgs stadsfullmäktige erbjudna tomten har i propositionen be-tecknats som »fullt tillräcklig och väl lämpad» för ett tandläkarinstitut. De ekonomiska åtagandena från Göteborgs sida synes departementschefen anse tillfredsställande, varför de kunde läggas till grund för upprättande av slutligt avtal.

Departementschefen anser, att det vore »oförmånligt om den stad, till vilken det närmast aktuella institutet nu icke förlägges, skulle vidtaga åtgärder för utbyggnad av sin folktandvård, som innebure försämrade möjligheter att i stadens tandvårdsorganisation inpassa även ett tandläkarinstitut». Detta uttalande är uppenbarligen riktigt. Planerna för Göteborgs folktandvårds utbyggnad äro utarbetade och fastställda av vederbörande myndigheter. Det skulle just nu gå utmärkt att anpassa stadens folktandvårdsanordningar med hänsyn till ett tandläkarinstituts behov. Däremot uppstå betydande svårigheter att vid en obestämd tidpunkt i framtiden anpassa dessa båda verksamheter till varandra. Sjukhusdirektionen planerar sålunda lokaler för en centralpoliklinik i de nybyggnader å Sahlgrenska sjukhuset, som inom kort påbörjas och som beräknas bliva färdigställda om ett par tre år. Om Göteborgs stad upprättar en centraltandpoliklinik, kan staten inte rimligen påräkna det engångsbidrag av 90 700 kronor, som eljest Göteborgs stad förklarat sig villig att utgiva. Liknande förhållanden komma att råda beträffande distriktstandvården. Göteborgs stad kan knappast underlåta att utbygga tandvårdsanordningarna för såväl vuxna personer som barn i behöflig utsträckning. Om staten efter några år eventuellt beslutar om ett tandläkarinstitut i Göteborg, uppstår frågan om att inskränka anordningarna för distriktstandvården, så att institutet erhåller patienter. Även i detta fall kan engångsbidraget på 52 000 kronor ifrågasättas, varjämte det blir svårt för staden att på ekonomiskt sätt för andra ändamål kunna använda sig av för tandvård specialinredda lokaler. Därtill kommer att Göteborgs sjukvård har ett stort behov att för sjukvårdsbehov använda de

provisoriska lokaler, som anvisats för ett tandläkarinstitut. Om staden nödgas använda dessa lokaler, torde det bliva svårt att vid en senare tidpunkt uppbringa eventuellt erforderliga provisoriska lokaler för ett tandläkarinstitut.

Departementschefens förut anförda uttalande synes därför ha varit synnerligen befogat. Det vore oförmånligt för såväl staten som Göteborgs stad, om staden nödgades vidtaga åtgärder, varigenom ett inpassande i stadens tandvårdsorganisation av ett tandläkarinstitut försvårades.

Förra årets riksdag uttalade sig för två nya tandläkarinstitut. Förslag föreligger om inrättande av det ena i Malmö. Behovet att snarast möjligt få utbilda tillräckligt antal tandläkare är mycket stort. De grundläggande förutsättningarna för ett institut äro i främsta rummet tillräcklig tillgång på patienter, därjämte lokal anknytning till sjukhus med vissa specialavdelningar och möjlighet för undervisning i klinisk medicinska discipliner, rika rekryteringsmöjligheter för anskaffning av erforderlig lärarpersonal m. m. Alla dessa förutsättningar finnas, bortsett från Stockholm, näppeligen å andra orter än de diskuterade, Göteborg och Malmö. Klarhet borde av anförda skäl snarast bringas i frågan var de båda instituten förläggas. Vi finna alla skäl tala för att riksdagen nu bör uttala sig för Göteborg och Malmö.

Kungl. Maj:t har begärt bemyndigande att sluta avgörande avtal med Malmö. Bemyndigandet bör omfatta även Göteborg. Vi ha inhämtat, att Göteborgs stads erbjudande står fast, om ett bestämt avgörande snarligen kan fattas.

Vi tillåta oss därför att föreslå,

att riksdagen ville besluta

att ett av de nya tandläkarinstituten förlägges till Göteborg;

att Kungl. Maj:t bemyndigas uppgöra ett skriftligt avtal med Göteborgs stad i huvudsaklig överensstämmelse med stadens erbjudande; samt

att hos Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt förslag om för ett tandläkarinstitut i Göteborg erforderliga anslag.

Stockholm den 11 maj 1946.

Edgar Sjödahl.

Gustaf Karlsson.

Rickard Lindström.

Henry Johansson.

John Gustavson.

Anna Sjöström-Bengtsson.

Alb. Ramberg.

Erik Wetter.

Erik Arrhén.